

Tema 6. RECONQUISTA E REPOBOACIÓN **(etapas da Reconquista, modelos de repoboación)¹**

***Conceptos destacados: CARTA DE POBOAMENTO - MARCA HISPÁNICA – PRESURA.**

ORIENTACIÓNS DA ABAU:

Nesta pregunta o alumnado debería facer referencia á formación dunha serie de núcleos cristiáns na Península, en paralelo á constitución política de Al-Ándalus, e sinalar as principais etapas da Reconquista, así como os avances territoriais característicos de cada unha das etapas. Finalmente, tería que abordar o proceso de repoboamento, explicando os diferentes modelos de repoboación que se levaron a cabo en cada etapa.

O tradicional termo “Reconquista” alude á expansión dos reinos cristiáns peninsulares sobre Al-Ándalus desde o 722 até o 1492. Hoxe en día o concepto é discutido xa que os reinos cristiáns non eran herdeiros directos dos visigodos, non existía un programa de reconquista previo á conquista e, en moitas ocasións, os reinos cristiáns van contar coa complicidade da poboación musulmá. Trátase dun concepto que se populariza no s. XIX no contexto da construción da nación española e que se segue utilizando malia o seu contido ideolóxico.

1ª ETAPA: Inicios (ss. VIII – X)

Configuráronse nas zonas montañosas do norte peninsular uns núcleos de resistencia de cristiáns que fuxiran do control islámico. Tras a vitoria en Covadonga (722) os sucesores de Paio crearon o Reino de Asturias que, na segunda metade do século IX, aproveitando os enfrontamentos internos entre os musulmáns, ocupou os territorios ata o val do Douro, nun proceso de ocupación máis que de conquista.

Non foi un avance militar, senón que se baseou na colonización de terras por parte do campesiñado. Logo disto, a capital foi fixada en León por Afonso III a principios do século X, nacendo o Reino de León. Para defender o leste da Meseta, a área máis necesitada de reforzo militar, creouse o condado de Castela dependente de León até o século X. Doutra parte, o Imperio Carolinxio dos francos ocupou os territorios ao sur dos Perineos, a denominada **Marca Hispánica***, que foi dividida en condados. No século IX, o Reino de Pamplona e o condado de Aragón independizáronse mentres que os condados cataláns, entre os que destacaba Barcelona, mantiveron os lazos cos francos até fins do século X.

2ª ETAPA: Expansión (ss. XI – XIII)

Entre os séculos XI e XII os reinos cristiáns consolidáronse politicamente mediante unións dinásticas. Aragón e os condados cataláns quedaron baixo a mesma Coroa (mediante o matrimonio en 1137 entre o conde de Barcelona, Ramón Berenguer IV e a herdeira de Aragón, Petronila). Un proceso de unificación similar produciuse entre Castela e León, malia a perda de Portugal que se constituíu como reino a mediados do s. XII con Afonso Henriques.

O avance cristián tivo lugar na medida en que se foron afirmando os diferentes reinos. As coroas de León, Castela e Portugal levaron a liña de fronteira da cunca do Douro á cunca do Texo ao longo dos séculos XI e XII. A debilidade dos reinos de taifas despois da caída do Califato de Córdoba permitiu a Afonso VI conquistar Toledo en 1085. A chegada dos almorábides, chamados no seu auxilio polos reinos de taifas, freou o avance

¹ O texto é do IES San Rosendo https://www.edu.xunta.gal/centros/iessanrosendo/aulavirtual/course/view.php?id=2^*. Apenas incorporo algunha corrección lingüística e de estilo así como algún contido adxectivo.

cristián até mediados do s. XII en que un novo período de fragmentación no mundo musulmán permitiu a Portugal conquistar Lisboa (1147) e a ocupación por parte de casteláns e leoneses do val do río Guadiana. A chegada dos almohades volverá paralizar aos cristiáns. Este dominio almohade, que será contrarrestado pola acción das ordes militares de Calatrava, Santiago e Alcántara, chegará até o s. XIII.

Na fronteira oriental os avances foron máis lentos. A comezos do s. XII a coroa de Aragón dominou o val do Ebro grazas aos esforzos de Afonso I O Batallador que conquista Zaragoza no 1118.

A comezos do s. XIII a derrota dos almohades na batalla das Navas de Tolosa (1212) abriu unha nova etapa de expansión. Castela abriuse paso cara o val do Guadalquivir, que será conquistado, xunto con Estremadura, ao longo do s. XIII pola acción de Fernando III *o Santo* (toma de Sevilla en 1248). O seu fillo Afonso X, *o Sabio*, ocupará Cádiz e o reino musulmán de Murcia pechando a posible expansión aragonesa cara ao sur. En Portugal alcánzase o Algarve e a Coroa de Aragón ocupará as Illas Baleares e o reino de Valencia (1238), pasando a estar integrada esta Coroa por catro reinos: Aragón, Cataluña, Valencia e Baleares e orientando a súa expansión polo Mediterráneo.

3ª ETAPA Fin da Conquista (ss. XIV – XV)

O ritmo do avance cristián diminúe. Cóbranse impostos en troca de non atacar as taifas. So quedará por ocupar o reino Nazarí de Granada, que foi o derradeiro enclave islámico na península até 1492.

Unha vez que se expulsaba aos musulmáns das terras conquistadas producíase un lento proceso de repoboación onde os monarcas, donos das terras, animaban á poboación cristiá a ocupar as terras baleiras a cambio de concesións. Estas repoboacións fixéronse seguindo distintas fórmulas que influíron na estrutura da propiedade:

1. Nun principio dominou a repoboación libre pola que aquel que cavase unha parcela obtiña a propiedade. Isto denominouse **presura*** no val do Douro e **aprisio** na Marca Hispánica. Tivo lugar entre os séculos VIII - XI sobre as terras despoboadas do val do Miño, Douro e somontano pirenaico. Promovida pola nobreza e o clero, tamén contou co protagonismo de familias de campesiños libres.
2. Entre os séculos X e XIII os reis outorgaron **foros e cartas de poboamento*** para a creación de vilas e cidades en zonas despoboadas. Neles concedían liberdades e privilexios aos habitantes de esas cidades que se desexaba repoboar. No sur do Douro (séculos XI-XII), as terras foron repartidas polos concellos entre campesiños libres.
3. **Doazóns ás Ordes Militares.** Nos vales do Texo e do Guadiana, ante os ataques de almorábides e almohades, os reis concederon terras, traballadas por colonos, ás ordes militares (de Santiago, Alcántara e Calatrava) encargadas da defensa do territorio
4. A partir do século XIII en Valencia, Murcia, Estremadura e o val do Guadalquivir cedéronse terras aos participantes na conquista mediante a fórmula dos **repartimentos**. Os reis entregaban grandes lotes (de casas e terras) á nobreza como pagamento polo seu apoio militar. A entrega destes lotes xerou grandes latifundios no sur da Península.
5. Por último, estaban as **capitulacións**: acordos para manter a poboación no territorio entre os reis cristiáns e a poboación musulmá e xudía que habitaba a zona conquistada, como foron as capitulacións de Granada (1492).